

Darija Željko Mrljak*
Nikša Vojvoda**

**MEĐUNARODNI KOLOKVIJ
„MEĐUNARODNE PERSPEKTIVE UMJETNE
INTELIGENCIJE: IZAZOVI ZA PRAVOSUDNU
SURADNJU I MEĐUNARODNO HUMANITARNO/
KAZNENO PRAVO“
Opatija, 6.–9. prosinca 2023.**

1. UVOD

U Opatiji je od 6. do 9. prosinca 2023. održan međunarodni znanstveni kolokvij 4. sekcije Međunarodnog udruženja za kazneno pravo (*Association Internationale de Droit Pénal*, dalje: AIDP) „*Međunarodne perspektive umjetne inteligencije: Izazovi za pravosudnu suradnju i međunarodno humanitarno/kazneno pravo*“ u organizaciji hrvatske nacionalne grupe AIDP-a – Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu (dalje: HUKZP). Vrijedi naglasiti kako je AIDP na prijedlog prof. dr. sc. Zlate Đurđević kao tadašnje predsjednice HUKZP-a i članice Upravnog odbora AIDP-a te zamjenice glavnog tajnika AIDP-a prije četiri godine ponovno dao povjerenje hrvatskoj nacionalnoj grupi time što je u konkurenciji više kandidata izabrao upravo Hrvatsku za održavanje kolokvija. Kolokvij je organiziran povodom priprema za XXI. međunarodni kongres AIDP-a iz kaznenog prava *Umjetna inteligencija i kazneno pravo*, koji je održan u Parizu u Francuskoj u lipnju 2024. S obzirom na to da je opatijski kolokvij održan u okviru redovitog savjetovanja HUKZP-a, polaznici

* Darija Željko Mrljak, mag. iur., LL. M., asistentica na Katedri za kazneno procesno pravo, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; darija.zeljko@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4249-1851>

** Nikša Vojvoda, mag. iur., asistent u statusu doktoranda na uspostavnom istraživačkom projektu Hrvatske zaklade za znanost Hrvatsko prekršajno pravo u europskom kontekstu – izazovi i perspektive (UIP-2020-02-6482) na Katedri za kazneno procesno pravo, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; niksa.vojvoda@pravo.unizg.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6640-9763>

savjetovanja imali su mogućnost sudjelovati u međunarodnom znanstvenom događaju. Glavnom događaju – međunarodnom kolokviju AIDP-a – prethodila je jednodnevna međunarodna konferencija AIDP-a „*Kazneni progon zločina u Ukrajini i autonomno oružje prema ratnom pravu*“. Uz hrvatski ogranak AIDP-a kolokvij i konferenciju suorganizirali su i pravni fakulteti sveučilišta u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu.¹

Kolokvij je u ime predsjednice HUKZP-a **dr. sc. Laure Valković** u četvrtak 6. prosinca otvorila **prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas**, prodekanica na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Pozdravne govore održali su **Vedrana Šimundža-Nikolić**, državna tajnica u Ministarstvu pravosuđa i uprave Republike Hrvatske; **Ante Novokmet**, prodekan na Pravnom fakultetu J. J. Strossmayera u Osijeku, koji je govorio u ime **prof. dr. sc. Tunjice Petraševića**, dekana tog fakulteta, i **prof. dr. sc. Dario Đerđa**, dekan Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

2. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA

Panel 1. Rat u Ukrajini: potreba za istraživanjem i procesuiranjem povreda međunarodnog humanitarnog prava

Usljedio je prvi panel na konferenciji posvećen ratu u Ukrajini i potrebi za istraživanjem i procesuiranjem povreda međunarodnog humanitarnog prava. Uvodno je, o *međunarodnim i nacionalnim naporima u procesuiranju međunarodnih zločina u Ukrajini*, govorila **prof. dr. sc. Zlata Đurđević** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istaknula je kako je sve, nažalost, započelo u veljači 2022. ruskom agresijom na Ukrajinu, što je po broju žrtava najveći sukob u Europi od Drugoga svjetskoga rata. U istočnoj i južnoj Ukrajini bilo je na desetke tisuća žrtava, a pogodila ju je i gospodarska i humanitarna kriza. Profesorica Đurđević predstavila je podatke o ratu u Ukrajini Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda. Potom se fokusirala na napore koji su dotada napravljeni kako bi se procesuirali ratni zločini protiv međunarodnog humanitarnog prava, koji su se pojavili u okviru Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OESS), zatim Ujedinjenih naroda, Europske unije, država iz skupine G7, uključujući i Sjedinjene Američke Države, kao i na isključenje Rusije iz Vijeća Europe. Potom se usredotočila na situaciju u Ukrajini, ukrajinsko tužiteljstvo i ostale mogućnosti procesuiranja zločina u Ukrajini. U tom kontekstu govorila je i o mogućnosti procesuiranja prema načelu univerzalne jurisdikcije i o potencijalnim problemima. Podsjetila je kako ni Rusija ni Ukra-

¹ Više u uvodniku Đurđević, Zlata, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 30, br. 2, 2023, str. XIX–XXI.

jina nisu stranke Međunarodnog kaznenog suda, zbog čega je pitanje može li taj sud vršiti nadležnost. Posebno se osvrnula na (ne)mogućnost procesuiranja Rusije za zločin agresije, kao i na prijedloge za osnivanje posebnog suda pred kojim bi se Rusija mogla procesuirati za taj zločin. Naposljetku je kazala kako je Međunarodni kazneni sud izdao uhidbeni nalog za Vladimira Putina.

Drugo izlaganje u panelu održao je **Peter-Josze Csonka**, voditelj Odjela za kazneno pravo i pomoćni direktor Odjela za pravosuđe Europske komisije. Izlagao je o *naporima Europske unije usmjerenima na osiguravanje odgovornosti za temeljne međunarodne zločine u Ukrajini*. Na početku izlaganja izložio je nekoliko važnih i tada aktualnih podataka o ratnim zločinima, koji dolaze od ukrajinske vlade. Govorio je i o podacima o istragama koje provodi ukrajinsko državno odvjetništvo, kao i o stanju s optužnicama i osudama u Ukrajini. Ponovio je kako u pogledu sukoba u Ukrajini MKS ne može izvršavati nadležnost i kako ruski političari ne mogu biti procesuirani pred MKS-om te je istaknuo da je stoga potrebno pronaći alternativna rješenja. Naveo je kako postoji skupina država članica Europske unije i Vijeća Europe, kao i Ujedinjenih naroda, otprilike četrdeset država, koje raspravljaju o tome koji je najbolji model za procesuiranje zločina agresije. Što se tiče Europske unije, rekao je da je ona više puta potvrdila kako želi revidirati Rimski statut i kako će nakon sukoba podržati ideju o njegovoj izmjeni. U nastavku je istaknuo i druge napore Europske unije u kontekstu osiguravanja odgovornosti za zločine u Ukrajini. Prije svega je govorio o Eurojustu, među ostalim spominjući da je u njegovu okviru osnovan Međunarodni centar za procesuiranje zločina agresije prema Ukrajini. Kao drugu važnu novost u okviru Eurojusta istaknuo je stvaranje baze podataka za teške povrede međunarodnog prava, a osvrnuo se i na ostale europske mehanizme i djelovanja Europske unije koji mogu pridonijeti ostvarivanju zadanog cilja.

Treće izlaganje, o *moćnostima svih država da procesuiraju sve koji su odgovorni za međunarodne zločine povezane sa sukobom u Ukrajini*, održao je **doc. dr. sc. Miguel Manero de Lemos** sa Sveučilišta u Coimbri. Profesor de Lemos uvodno je kazao kako će se fokusirati samo na određene aspekte teme o kojoj izlaže. Primijetio je kako mogućnost procesuiranja na nacionalnoj razini nije dobila ni približno jednako pozornosti kao mogućnost procesuiranja pred međunarodnim sudištima. Mišljenja je kako je to posljedica mita koji se proširio u 21. st., a koji podupire, primjerice, i odluka Međunarodnog suda u Haagu u predmetu o uhidbenom nalogu, prema kojoj čelnici država, premijeri i ministri uživaju potpuni imunitet od progona u stranim jurisdikcijama, što se odnosi i na čelnike države agresora. Potom se osvrnuo na povijesne korijene i razvoj doktrine o takvu imunitetu. Među ostalim, rekao je kako žalbeno vijeće MKS-a u jednoj odluci nije primijetilo odluku američkog Vrhovnog suda u predmetu *Schooner Exchange*. Zaključio je kako stoljećima prihvaćeno shvaćanje nije takvo da čelnici država uvijek uživaju apsolutni imunitet, već da je

moгуće procesuiranje čelnika države agresora, odnosno države koja krši pravila ratovanja. U prilog tome istaknuo je nekoliko primjera iz razdoblja nakon Prvoga svjetskoga rata, a posebno se osvrnuo na izvješća Velike Britanije i Francuske, kao i jednu odluku Međunarodnog vojnog suda. S obzirom na sve navedeno zaključio je kako sve države imaju pravo procesuirati sve one koji su odgovorni za međunarodne zločine počinjene za vrijeme sukoba u Ukrajini, dakle i čelnika države agresora, odnosno čelnika države koja čini međunarodne zločine. Naveo je i kako njegovo stajalište nije *mainstream*. Nakon izlaganja uslijedila je zanimljiva rasprava. **Dr. Gleb Bogush** pitao je kako bi se s obzirom na izlaganje trebalo postupiti u kontekstu sukoba u Ukrajini. Prof. dr. **André Klip** osvrnuo se na shvaćanja iznesena u izlaganju, a **prof. dr. sc. Zlata Đurđević** govorila je o situaciji kada je al-Bashir posjetio više od trideset država, od kojih su neke bile članice MKS-a, no nisu ga izručile. Zapitala se nije li danas ipak prevladavajuće shvaćanje da postoji diplomatski imunitet i nije li to način na koji svijet funkcionira. **Dr. Kaja Kowalczevska** podsjetila je da su nekada kraljevi mogli biti na bojištu i postati ratnim zarobljenicima, što danas nije slučaj, i zamolila izlagača za kratak komentar takvih promijenjenih okolnosti. **Doc. dr. de Lemos** na kraju se osvrnuo na iznesene komentare i postavljena pitanja. Među ostalim, kazao je da je njegovo izneseno mišljenje više u skladu s povijesnim shvaćanjima nego što je prihvaćeno u 21. st., odnosno kako se radi o kontroverznom stajalištu, no kako tu postoji manevarski prostor.

Uslijedilo je izlaganje **izv. prof. dr. sc. Marina Bonačića** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu *Reakcije kaznenog pravosuđa na međunarodne zločine počinjene u Ukrajini: procjena utemeljena na prošlim iskustvima*. Nakon uvodnih razmatranja govorio je o vrstama sudova nadležnih za presuđivanje ratnih zločina koje postoje na međunarodnoj razini. Istaknuo je kako različiti internacionalizirani sudovi imaju različite karakteristike i naveo je primjere toga. Nakon toga osvrnuo se na međunarodne kaznene sudove koje je osnovalo Vijeće sigurnosti i rekao da je, prema njegovu mišljenju, to najučinkovitija vrsta sudišta za međunarodne zločine, no istaknuo je kako zbog opcije ruskog veta ne postoji mogućnost njihova osnivanja za zločine počinjene u Ukrajini. Potom je objasnio kako s Međunarodnim kaznenim sudom postoji obveza suradnje, no samo za države potpisnice Rimskog statuta, i osvrnuo se na mogućnosti presuđivanja za zločine u Ukrajini pred tim Sudom, s fokusom na potencijalne probleme. Zbog različitih problema sa spomenutim sudištima postavio je pitanje trebaju li postojati i komplementarni mehanizmi za procesuiranje zločina u Ukrajini. U tom kontekstu osvrnuo se na prijedlog osnivanja Posebnog međunarodnog suda za zločin agresije. Smatra da bi zbog potencijalnih problema takvo sudište trebalo uspostaviti na najvišoj razini, primjerice u okviru Ujedinjenih naroda, čime bi se osigurao njegov legitimitet. U nastavku

izlaganja iznio je primjere s prednostima i nedostacima internacionaliziranih kaznenih sudova i govorio o potencijalu njihova korištenja za sukob u Ukrajini.

Sljedeće izlaganje u panelu, pod naslovom *Procesne poteškoće u procesu suiranju međunarodnih zločina u Ukrajini*, održala je **prof. dr. sc. Szilvia Dobrocsi** sa Sveučilišta Károli Gáspár iz Mađarske. Uvodno je navela da će se usredotočiti na opće izazove s kojima se suočavaju istrage međunarodnih zločina. Kao prvi izazov istaknula je međudržavnu suradnju, kao drugi prikupljanje dokaza, dok se treći odnosi na nove vrste dokaza. Što se tiče prvog izazova, u slučaju Ukrajine tužitelj MKS-a obratio se ukrajinskom tužiteljstvu i samo 48 sati kasnije odlučio je otvoriti istragu jer je u tom razdoblju dobio više zahtjeva država članica za njezinim pokretanjem. Istaknula je kako je u Ukrajini osnovan i zajednički istražni tim, kojemu se pridružio MKS, što je prvo sudjelovanje tužiteljstva MKS-a u takvu timu. Kao sljedeći važan aspekt istaknula je suradnju država stranaka u sukobu. Ukrajina je pokazala svoju spremnost za suradnju sa MKS-om, dok je Rusija izričito rekla da neće surađivati s MKS-om i uništavala je dokaze. Profesorica je potom prešla na drugi izazov: prikupljanje dokaza. Za tužiteljstvo MKS-a to je vrlo važno pitanje, pa je tužitelj više puta službeno posjetio Ukrajinu kako bi se poboljšala suradnja, a otvoren je i ured MKS-a u Ukrajini. Od izazova s kojima se MKS susreće u Ukrajini navela je provođenje istrage tijekom sukoba, što je presedan, a prikupljanje dokaza u takvim okolnostima složen je zadatak. Govorila je i o drugim problemima, primjerice o nemogućnosti prikupljanja dokaza u područjima pod ruskom kontrolom. Na kraju se bavila trećim izazovom: novim sredstvima prikupljanja dokaza, koja se moraju primijeniti u ovoj situaciji.

Panel 2. Autonomno oružje prema ratnom pravu

Drugi je panel otvorio **prof. dr. Michael Kelly** s Pravnog fakulteta Sveučilišta Creighton u SAD-u *online*-izlaganjem *Ruska ilegalna invazija Ukrajine i uloga međunarodnog prava*. Prof. Kelly smatra da međunarodno pravo završava ondje gdje počinje realpolitika. U kontekstu agresije na Ukrajinu razjasnio je kolaps triju oblika kolektivne sigurnosti – globalnih (izvedenih iz Povelje UN-a), regionalnih (koji potječu iz Sjevernoatlantskog ugovora) i specifičnih, koji su izvedeni iz Budimpeštanskog memoranduma iz 1993. Agresija na Ukrajinu pokazala je prijeko potrebnu promjenu međunarodnog pravnog okvira u odnosu na postojeće kolektivne sigurnosne aranžmane. Unatoč uvodnoj pesimističnoj tvrdnji, detaljno je nabrojio uspjehe Ukrajine protiv Rusije pred međunarodnim sudovima, posebno Međunarodnim sudom pravde i Međunarodnim kaznenim sudom, što naziva ukrajinskom ‘pravnom protuofenzivom’. Ukrajina se mora nastaviti koristiti alatima vladavine prava te se nada konstruktivnoj ulozi međunarodnog prava tijekom i nakon agresije te prilikom obnove samostalne Ukrajine.

Nastavno je **Steven W. Becker**, odvjetnik iz Chicaga u SAD-u i zamjenik glavnog tajnika AIDP-a, izlagao na temu *Silazak u Matrix: Smrt zakona, odgovornosti i morala u ratovanju*. Osobno smatra problematičnim korištenje autonomnog oružja bez ljudske kontrole budući da je takvo oružje bazirano na umjetnoj inteligenciji (dalje: UI), koja pak ne poznaje moral niti je sposobna za suosjećanje kao čovjek. UI je programiran na rezultat i nepoznavanje etičkih vrijednosti može rezultirati katastrofom ukoliko se autonomno oružje koristi u vojne svrhe. Ono, naime, može biti hakirano ili namjerno manipulirano te stoga postoji visok rizik od nezamislivih zlouporaba, koje mogu dovesti do distopijskih scenarija. Becker je zaključio izlaganje napomenom kako je izazovno raspravljati o oblicima kaznene odgovornosti u svezi s uporabom autonomnog oružja.

Sljedeći je izlagao **prof. dr. André Klip** sa Sveučilišta u Maastrichtu, Nizozemska, na temu *Obaranje leta MH17*. Radi se o tragičnom događaju u kojem je civilni zrakoplov u vlasništvu *Malaysia Airlinesa* MH17 poletio iz Amsterdama 17. srpnja 2014. za Kuala Lumpur te je istog dana oboren ruskom raketom u ukrajinskoj regiji Donjeck. Nitko od ukupno 298 putnika i članova posade nije preživio obaranje navedenog zrakoplova. Profesor Klip naveo je kako je bilo izazovno provoditi istragu s obzirom na to da se već tada radilo o okupiranom području. Dvogodišnje suđenje *in absentia* protiv četvorice optuženika održano je pred Okružnim sudom u Haagu prema pravilima nizozemskog prava sukladno načelu pasivnog personaliteta s obzirom na to da je oko 200 žrtava imalo nizozemsko državljanstvo. Navedeni predmet otvorio je niz pitanja, uključujući i to je li se već tada radilo o oružanom sukobu, na što je nizozemski sud odgovorio potvrdno navodeći da su ruski separatisti ostvarili potpunu kontrolu nad okupiranim područjem. Trojica su 17. studenog 2022. osuđena na doživotni zatvor, dok je jedan ruski separatist oslobođen zbog nedostatka dokaza o njegovoj ulozi u ispaljivanju projektila na MH17. Za preostalu trojicu sud je utvrdio da je ta radnja učinjena s namjerom da se obori zrakoplov. Iako je posada vjerojatno smatrala da puca na vojni zrakoplov (što odgovara *error in objecto*), znali su da nitko u ciljanom zrakoplovu ne bi preživio udar. Tijekom suđenja utvrđeno je da osuđenici nisu sami pritisnuli gumb za ispaljivanje projektila, ali je svaki od njih pridonio da se lanser raketa prebaci u Ukrajinu. Zaključak profesora Klipa s navedenog suđenja jest da kazneno pravosuđe, bar iz nizozemske perspektive, prepoznaje kaznenu odgovornost onih koji su stvorili nove tehnologije te onih koji su dužni nagledati njihovo korištenje tijekom oružanih sukoba. Iz navedenog proizlazi da UI ne stvara vakuum u primjeni kaznenog prava, što bi trebalo vrijediti i za autonomno oružje.

Treća je izlagala **dr. Kaja Kowalczevska**, docentica Centra za digitalnu pravdu iz Poljske, koja je iznijela niz argumenata *Zašto vojni roboti ne bi trebali izgledati kao ljudi*. Primarni razlog za korištenje robota u vojnom okru-

ženju jest smanjenje broja ljudskih žrtava. Iz navedenog bi razloga razvoju i upotrebi čovjekolikih robota (engl. *human-like robots*) kao suvremenog sredstva ratovanja trebala prethoditi pravna analiza koja razmatra pravne, etičke, političke i medicinske implikacije korištenja takvih robota. Njezina je teza da vojni roboti ne bi trebali izgledati poput ljudi jer bi takav dizajn predstavio dodatne rizike za ljudski život na bojištu, što je suprotno cilju međunarodnog humanitarnog prava, koji stremlji smanjenju slučajnih smrti, ozljeda civila i štete na civilnim objektima. Iz pravne perspektive čovjekoliki roboti trebali bi se nedvosmisleno klasificirati kao vojna oprema i stoga bi predstavljali vojne ciljeve. Budući da bi takvi roboti iz daljine mogli izgledati poput ljudi, u žaru ratovanja čovjekoliki bi robot kao legitimna meta mogao biti zamijenjen s ljudskom osobom. Eventualni čovjeku sličan dizajn takvih robota ujedno bi povećao šanse za izbjegavanjem kaznene odgovornosti ako bi obrana u kaznenom postupku uspjela dokazati da je željeni vojni cilj bio robot, a ne čovjek. Antropomorfizacija je ljudska sklonost da se u neljudskim entitetima i događajima vide kvalitete slične ljudskim. Postoji bojazan da bi pretjerana privrženost i briga za čovjekolike robote u vojnom okruženju mogla dovesti do dodatnih rizika za civile i suborce, koji bi mogli izgubiti živote zbog spašavanja robota.

Četvrto izlaganje u panelu pod nazivom *Digitalni dokazi u istrazi i procesuiranju međunarodnih zločina počinjenih u Ukrajini* održala je **prof. dr. Karolina Kremens** sa Sveučilišta u Wrocławu i direktorica Centra za digitalnu pravdu. Izlaganje je započelo navodom ukrajinskog glavnog državnog odvjetnika, koji je pred američkim Kongresom izjavio da se prilikom istraživanja međunarodnih zločina počinjenih u Ukrajini pionirski koristi sva moguća tehnologija. Nadalje je profesorica Kremens prikazala različite definicije digitalnih dokaza, koji obuhvaćaju zvukovne i slikovne snimke, e-poštu, poruke i snimke glasovnih poruka (*Whatsapp* i *Messenger*), fotografije, satelitske snimke, bankovne izvještaje, povijest internetskog pretraživanja i sl. Smatra, kao i mnogi drugi znanstvenici, da će MKS biti *trendsetter* te služiti kao svojevrsni poligon za korištenje digitalnih dokaza u međunarodnim kaznenim postupcima. Niz je aktera koji istražuju agresiju na Ukrajinu i pritom prikupljaju te na raznim platformama „skladište“ digitalne dokaze, počevši od Ureda tužitelja MKS-a, ukrajinskog tužiteljstva, tužiteljstva susjednih država poput Poljske i Litve do nevladinih organizacija, kao što je *Sunflowers*. Prilikom obrade digitalnih dokaza pojavljuju se sljedeće dileme i problemi: kako među mnoštvom informacija izabrati one koje će postati dokazi u postupku, zatim pitanje upitne jednakosti oružja, rizika reviktimizacije te kontaminacije podataka. Postavlja se pitanje kako će sud, preplavljen digitalnim dokazima, funkcionirati u digitalnom okružju. Profesorica Kremens zalaže se za stalnu edukaciju sudaca i sutkinja, koji moraju biti spremni za konstantne promjene, kao i za nužno inzistiranje na transparentnosti, jednakosti oružja i poštivanju načela pravičnog

postupka prilikom prikupljanja i korištenja digitalnih dokaza u svrhu vođenja kaznenog postupka.

Posljednji je izlagao **dr. Gleb Bogush**, znanstveni suradnik na Sveučilištu u Kopenhagenu, Danska, koji je upozorio na postojeće *izazove u procesuiranju zločina agresije na Ukrajinu*. Uvodno je povijesnopravno podsjetio kako je prema nürnberškoj presudi iz 1946. agresija „glavni međunarodni zločin koji... u sebi sadrži akumulirano zlo cjeline” i kako ruski rat protiv Ukrajine predstavlja udžbenički primjer zločina agresije te je stoga imperativ da se Rusija procesuirala za to međunarodno kazneno djelo. Razjasnio je elemente definicije agresije iz čl. 8bis Rimskog statuta. Govoreći o jazu u odgovornosti (engl. *accountability gap*), podsjetio je da, osim zbog ograničavajućih Kam-palskih amandmana, procesuiranje zločina agresije dodatno onemogućuje imunitet ruskog vodstva, tzv. „trojke“. Više je mogućih rješenja kako kazniti agresiju počinjenu prema Ukrajini. Dr. Bogush kao ključno rješenje za kažnjavanje agresije na Ukrajinu vidi osnivanje međunarodnog specijaliziranog suda. Svakako se, unatoč složenosti samog tog postupka, zalaže za izmjenu i dopunu Statuta MKS-a u pogledu definicije zločina agresije, pri čemu bi za doradu definicije trebalo konzultirati nacionalna kaznena zakonodavstva onih država koje kažnjavaju zločin agresije. Međunarodna konferencija završila je prigodnim domjenkom te šetnjom adventom u Opatiji.

3. PRIPREMNI KOLOKVIJ AIDP-a

Prvim danom međunarodnog kolokvija AIDP-a, koji je započeo 7. prosinca, predsjedali su **prof. dr. Katalin Ligeti** i **izv. prof. dr. Igor Martinović**. Međunarodni kolokvij započeo je izlaganjem glavne izvjestiteljice **prof. dr. Milene Sterio**, SAD, koja je predstavila glavno izvješće sastavljeno na temelju podnesenih nacionalnih izvješća. U raspravi o glavnom izvješću sudjelovalo je 20 nacionalnih izvjestiteljica i izvjestitelja iz 14 država s pet kontinenta,² a podneseno je i posebno izvješće **Stevena W. Beckera** na temu *Rješavanje problema kolateralne štete u vezi s upotrebom autonomnog oružja*.

Prof. dr. André Klip predsjedao je trima panelima na kojima su prezentirana nacionalna izvješća. U prvom panelu, naslovljenom *Autonomni sustavi naoružanja u nacionalnom pravnom sustavu*, izlagali su **dr. Ana Lúcia Tavares Ferreira** (Brazil), **prof. dr. sc. Szilvia Dobrocsi** (Mađarska), **prof. dr. sc. Hanna Kuczyńska** (Poljska) te **doc. dr. sc. Miha Hafner** (Sloveni-

² Uz izvjestitelje iz Argentine, Brazila, Belgije, Češke, Finske, Hrvatske, Italije, Kine, Mađarske, Njemačke, Poljske, Portugala, SAD-a, Slovenije i Turske u raspravi su sudjelovale i kaznenopravne stručnjakinje i kaznenopravni stručnjaci iz drugih zemalja, kao što su Luksemburg, Nizozemska i Rusija.

ja). Uslijedio je panel na temu *Korištenje autonomnog sustava naoružanja i međunarodno humanitarno pravo*. Svoj su doprinos navedenom panelu dali izvijestitelji **María Catalina Rangugni** i **Gonzalo Guerrero** (Argentina), **dr. Jakub Harašta** (Češka), **dr. Mikko Huttunen** (Finska) te **doc. dr. sc. Miguel Manero de Lemos** (Portugal). U radu posljednjeg panela *Individualna kaznena odgovornost za međunarodne zločine počinjene pomoću autonomnog sustava naoružanja* izlagali su **prof. dr. Wang Xiumei** (Kina), **izv. prof. dr. sc. Marin Bonačić** (Hrvatska) te **Franziska Gruber** (Njemačka). Zamijećene su znatne razlike u pristupu regulaciji autonomnog sustava naoružanja između analiziranih država. Za sudionice i sudionike kolokvija organiziran je posjet gradu Kastvu i večera u tradicionalnoj konobi.

Drugi dan pripremnog kolokvija bio je u cijelosti posvećen radu na usvajanju rezolucije. Temelj za rad na usvajanju rezolucije činio je nacrt rezolucije, koji je sastavila podnositeljica glavnog izvješća prof. dr. Milena Sterio. Uslijedilo je preciziranje teksta rezolucije s pripadajućom preambulom i naznakom postojećeg pravnog okvira. U živoj raspravi posebno se diskutiralo o razlici između autonomnog i automatiziranog oružja te je naposljetku usuglašeno u čemu se ona sastoji. Ustvrdeno je kako ne postoji univerzalno prihvaćena definicija autonomnog oružja te se raspravljalo o ključnoj važnosti smislene ljudske kontrole (engl. *meaningful human control*) u slučaju dizajna, razvoja, proizvodnje i uporabe takva oružja. Sudionici kolokvija zalažu se za to da korištenje takva oružja bude regulirano normom zakonskog ranga, a pomno su diskutirali o kaznenoj i građanskoj odgovornosti tvrtki koje su dizajnirale ili proizvele autonomni sustav u slučaju povrede ljudskih prava koja se može pripisati kvaru tog sustava. Nastavno je posebna pozornost posvećena opsegu kaznene odgovornosti fizičkih i pravnih osoba, kao i području međunarodne suradnje u slučaju uporabe takva oružja u inozemstvu. Nakon cjelodnevne rasprave jednoglasno je usvojen tekst rezolucije, čiji je hrvatski prijevod dostupan u ovom broju Ljetopisa.

Službeni dio kolokvija završen je obraćanjem **prof. dr. sc. Johna Vervaelea**, predsjednika AIDP-a, i **prof. dr. sc. Zlate Đurđević** u ime domaćice. Profesor Vervaele zahvalio je svim sudionicima kolokvija na inspirativnom radu te posebno HUKZP-u i organizacijskom odboru kolokvija na vrhunskoj organizaciji međunarodne konferencije i kolokvija. Izglasana rezolucija zasigurno će biti dobar temelj za kvalitetan rad jubilarnog pariškog kongresa AIDP-a i predstavlja važan doprinos rješavanju aktualnog i složenog kaznenopravnog pitanja, čije se posljedice reflektiraju na globalnoj sceni. Profesorica Đurđević zahvalila je vodstvu AIDP-a na iskazanom povjerenju te je zaključno napomenula kako je ovaj kolokvij svojim uspjehom nadmašio pripremni kolokvij AIDP-a održan 2008. u Puli. Istaknula je kako je tome doprinio predan rad organizacijskog odbora kolokvija te uvijek izvrsna sinergija AIDP-a i njegova hrvatskog ogranka HUKZP-a.

